УДК 378.01:004:811.161.2

Деркач Лариса Миколаївна
кандидат філологічних наук доцент кафедри соціальних комунікацій
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки м. Луцьк, Україна
ORCID ID 0000-0002-3607-3119
lesja76@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ В НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Анотація. У статті йдеться про можливості інтеграції окремих тем із медіаграмотності з темами дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», передбаченої навчальними планами підготовки бакалаврів. Досліджено ефективність такої інтеграції в аспекті формування в студентів навичок орієнтуватися в медійному потоці. Проаналізовано різні можливості використання певних медіаосвітніх тем (практичні заняття, завдання для самостійної роботи) під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням). Перевірено дієвість інтеграції в аспекті формування у студентів культури дослідження медіаповідомлень, розуміння контексту медіаповідомлень та вміння виявляти, хто має користь від них. Результати дослідження свідчать, що інтеграція медіаграмотності з дисципліною «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сприяє формуванню в студентів навичок усвідомлювати репрезентаційну природу медіа, унеможливлює деструктивний вплив і маніпулювання свідомістю за посередництвом медіаінформації.

Ключові слова: медіа; медіасередовище; медіакомунікація; медіаграмотність; медіаосвіта; інтеграція; медіаматеріал; медіаграмота.

1. ВСТУП

В умовах глобалізації й інформаційного перенасичення сучасного світу медіареальність перетворюється на своєрідний буттєвий вектор, осягнення якого є необхідною умовою об'єктивного сприйняття й розуміння дійсності. Оскільки медіасередовище є водночас полем продукування смислів для масової свідомості та засобом маніпулювати нею, кожному пересічному громадянинові, особливо молоді, важливо вміти критично осмислювати, визначати можливості позитивного чи негативного впливу інформації, поширюваної різними видами медіа. Безперервний потік аудіовізуальної інформації повсякчас спричинює трансформацію культури в аспекті ствердження її масовості.

Чи не вперше застереження щодо підступності масової культури щодо поступу людства загалом і самоствердження особистості, зокрема висловив іспанський філософ Х. Ортега-і-Гасет, зауваживши, що в сучасному світі духовні цінності втрачають сенс, оскільки визначальним для буттєвих орієнтацій людини стає не пошук істини, а сформульована суспільна думка. На відміну від еліти, маса характеризується «інтелектуальним герметизмом» та «глуздом безглуздя» [1, с. 57], саме тому вона є інтелектуально непродуктивною, споживаючи готові думки.

Сучасні медіа сприяють формуванню «людини маси й масової свідомості, зниження інтелектуального рівня суспільства», поширенню «трафаретного мислення», «це спосіб залишити людство у його нинішньому стані й перешкодити йому рухатися вперед» [2, с. 18].

Ґрунтом для поширення масової культури є сфера медіа, адже інформацію для конструювання власної картини світу сучасна людина черпає саме з них. Домінування медіакомунікацій і масове залучення молоді до мережевого обміну інформацією обумовлює буття особистості в координатах масової віртуальної свідомості, часто

© Л. М. Деркач, 2017.

нівелюючи потребу ствердження індивідуальних ціннісних орієнтацій. Сучасні дослідники зауважують, що постійно оновлювані інформаційні потоки спонукають свідомість людини постійно «перезавантажуватися», так видозмінюючи ментальність суспільства. За таких умов важливо грамотно й критично сприймати, інтерпретувати й аналізувати медіаматеріали, розуміти принципи їх створення, можливості впливу на аудиторію.

Сучасний інтелектуальний інструментарій осягнення й моделювання світу дозволяє підтримувати певні параметри соціосистеми або руйнувати їх чи конструювати нові. На думку дослідників медіавпливів, конструювання нематеріального світу має три складники: «Соціальні комунікації, соціальний інжиніринг і глобальне проектування» [3, с. 18-20]. Такий стан речей відкриває нові можливості для впливу на людину. Як зауважує Г. Почепцов, «Інформація створює реальність: потрібна інформація створює потрібну реальність» [4, с. 95]. У ситуації невідворотності процесу поширення маніпулятивних технологій, інформаційних інтервенцій та смислових війн виникає потреба вивчення специфіки прагматичних цілей конструювання елементів медіапростору, які не зажди є конструктивними для свідомості споживача. Тому невипадково медіаосвіта як нова освітня галузь повинна мати якнайширше практичне впровадження в сучасний навчально-виховний процес загальноосвітньої та вищої школи.

Постановка проблеми. На відміну від європейських країн, Канади та США, де викладання цієї дисципліни в навчальних закладах розпочалося ще в 60-ті роки XX століття, в Україні впровадження медіаосвіти стає можливим починаючи з 2013 року, часу створення перших навчальних програм із медіаграмотності. Дослідження перспектив розвитку медіаосвіти в Україні та практичного втілення медіаосвітніх практик у навчальному процесі різних навчальних закладів є актуальним.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні аспекти медіаосвіти вже не одне десятиліття є об'єктом досліджень зарубіжних учених. Досить ґрунтовну концепцію медіаосвіти створив Л. Мастерман, який визначив основні її принципи і сфери поширення [5]. Медіаосвіту в аспекті формування у споживачів критичного сприйняття медіапродукції досліджували П. Офдерхейд, Р. Кубей [6] та ін. Теоретиком медіаосвіти в Росії є О. Федоров [7]. Водночас окремі теми медіаграмотності вивчали І. Жилавська [8], І. Фатєєва [9] та ін.

Українські науковці досліджують різні аспекти медіаосвіти. Значення, зміст медіаграмотності, основні підходи до визначення ключових медіаосвітніх понять проаналізовано у працях Р. Бабія [10], М. Дорош [11]. Узагальненню світових розробок у галузі підготовки студентів до викладання медіаграмотності й медіакультури присвячено підручник «Медіаосвіта та медіаграмотність», авторами розділів якого є українські дослідники О. Волошенюк, В. Іванов, Т. Іванова, Л. Кульчицька [12] та ін. Стан, перспективи розвитку медіаосвіти в Україні, можливості використання медіаресурсів з метою формування медіакомпетентності студентства окреслено в дослідженнях Н. Габор [13], А. Литвина [14], Г. Онкович [15], І. Чемерис [16] та ін. Про актуальність медіакритики як одного з найважливіших інструментів саморегуляції масової комунікації пише у своїх працях Б. Потятиник [17]. Проблемі конструювання нематеріального світу, цілеспрямованого впливу на свідомість аудиторії шляхом тиражувати певних смислів за посередництвом медіа, а також аналізові інформаційних інтервенцій, смислових та інформаційних війн присвятив низку робіт Г. Почепцов [18]. Водночас недостатньо висвітленим є питання інтеграції медіаосвіти й філологічних навчальних дисциплін у практиці викладання у вишах.

Метою дослідження є вивчення можливостей реалізації змісту програми «Медіаграмота в педагогічних училищах і коледжах» під час вивчення філологічних

дисциплін, зокрема дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», передбаченої навчальним планом підготовки фахівців педагогічної галузі; аналіз доцільності інтеграції медіаосвітніх практик та окремих тем дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» в аспекті засвоєння студентами базових медіаосвітніх понять та окремих тем із медіаграмоти.

Досягнення окресленої мети передбачає реалізацію таких завдань:

- схарактеризувати специфіку інтеграції як освітньої тенденції;
- дослідити вивчення можливостей інтеграції медіаграмотності з іншими дисциплінами, передбаченими навчальними планами для підготовки фахівців педагогічної галузі;
- проаналізувати доцільність інтеграції тем курсу медіаграмотності й окремих тем дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у практиці викладання.

2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вирішення завдань дослідження використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), а також теоретичні (аналіз наукових та документальних джерел із використанням інтерпретації, систематизації, узагальнення зібраної інформації, прогнозування для обґрунтування доцільності інтеграції медіаграмотності й дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)») й емпіричні методи: анкетування, педагогічний експеримент для діагностики рівня сформованості медіаосвітньої компетентності студентів.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інтеграція є однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти. Поняття «інтеграція» (від лат. integratio – цілий) ввів у 60-х роках XIX ст. англійський дослідник Г. Спенсер. Нині зазначений термін означає «об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання і координація дій різних частин цілісної системи» [19, с. 508]. У навчальному процесі інтеграція є способом внутрішньої взаємодії, взаємопроникнення наукових знань, представлених у різних навчальних предметах, відтак інтегрування як спосіб структурування, представлення й засвоєння змісту навчальної програми уможливлює системний виклад знань, нові зв'язки між ними. Синтез різних понять чи тем сприяє різноплановому баченню об'єкта, умінню робити порівняння й узагальнення.

Термін медіаосвіта вперше було вжито 1973 року на спеціальному засіданні сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно і телебачення в значенні «навчання теорії та практичним умінням опановувати сучасні мас-медіа, що є частиною специфічної автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці» [20, с. 8].

Медіаосвіта не є тотожною використанню медіа як допоміжних засобів під час викладання певних дисциплін. Об'єктом її вивчення є всі види сучасних мас-медіа в аспекті критичного їх сприйняття.

Відомий британський медіадослідник Л. Мастерман окреслив основні сфери вивчення медіа: 1) авторство, власність і контроль у сфері медіа; 2) способи досягнення ефекту впливу (способи кодування інформації) медіатексту; 3) репрезентація світу за допомогою медіа; 4) аудиторія медіа [21, с. 5-6].

Саме ці сфери і стали підґрунтям векторів медіаосвіти і принципів формування змісту навчальних медіаосвітніх програм, зокрема і в Україні.

Від часу ухвалення Президією Національної академії педагогічних наук України Концепції впровадження медіаосвіти (20 травня 2010 року) [22] та започаткування проведення Всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України (Наказ МОН України від 27 липня 2011 року № 886) медіаграмотність поступово стає частиною освітнього процесу й виконує завдання формувати медіаімунітет особистості. Цьому сприяє й створення з 2011 року Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Інститутом педагогічної освіти та освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України й Академією української преси низки навчальних медіаосвітніх програм для загальноосвітніх шкіл (початкової, основної та старшої), вищих педагогічних навчальних закладів (університетів, інститутів, коледжів, училищ), закладів післядипломної педагогічної освіти, якими, з-поміж іншого, передбачено інтеграцію елементів медіаграмотності в навчальні програми циклу професійно орієнтованої гуманітарної підготовки спеціалістів [23]. Зокрема, 2011 року затверджено програму «Медіаосвіта (медіаграмотність)» для використання в навчальному процесі курсів слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників; 2013 року – дві програми для вищих педагогічних навчальних закладів: «Медіаосвіта (медіаграмотність)» для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, педагогічних та науково-педагогічних працівників та «Навчальна програма з основ медіаграмотності (пропедевтичний курс)» для 8 (9) класу. Кілька навчальних програм затверджено 2014 року: «Основи медіаграмотності» для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, а також російською та іншими мовами національних меншин; програма «Медіаграмота в педагогічних училищах і коледжах» для студентів, які здобувають неповну вищу освіту на основі базової та повної загальної середньої освіти; «Медіаграмотність у запитаннях і відповідях» для науково-педагогічних, педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів та осіб, які прагнуть взаєморозуміння з медіа; «Сходинки до медіаграмотності» для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, а також російською та іншими мовами національних меншин.

Вищезазначені документи схвалені науково-методичною комісією галузі знань «Журналістика та інформація» МОН України. Вони є відповіддю на сучасні виклики медіасередовища, інформаційне наповнення якого вимагає від користувачів, особливо молоді, певного аналітичного інструментарію.

Упровадження медіаосвітніх курсів у навчальний процес рекомендовано здійснювати або за рахунок годин вибіркової частини навчальних планів підготовки фахівців, або шляхом інтеграції з програмами навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом, або через інтеграцію окремих тем програми з медіаграмотності й тем певних навчальних дисциплін.

Нині вже є достатньо науково-методичних напрацювань щодо інтеграції медіаосвіти і суспільствознавчих дисциплін. Зокрема, портал Академії української преси містить посібники для вчителів «Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства» [24] та «Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін» [25], які мають практичну спрямованість – вказати шляхи формування медіаграмотності під час вивчення курсів «Людина і світ», «Історія України», «Всесвітня історія». У підручнику «Медіаграмотність» американських медіапедагогів С. Шейбе та Ф. Рогоу розкрито підхід до викладання медіаграмотності у США та основні його принципи: дослідження, грамотність та інтегрованість. Автори пропонують різні медіаосвітні практики, пов’язані з інтеграцією медіаграмотності та різних шкільних предметів [26].

Водночас ще не недостатньо приділена увага можливості інтеграції медіаосвіти й філологічних дисциплін. Оскільки програмою «Медіаграмота в педагогічних училищах і коледжах» передбачено інтеграцію окремих її розділів з розділами інших навчальних дисциплін, одним із завдань нашого дослідження є вивчення можливостей інтеграції медіаграмотності з філологічними дисциплінами, зокрема під час їх вивчення студентами педагогічних коледжів.

Зазначена програма складається з двох змістових модулів. Перший – «Основні засади медіаграмотності» – розрахований на студентів, які здобувають неповну вищу освіту на основі базової загальної середньої освіти. Другий – «Медіа в навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів» – на студентів, які здобувають неповну вищу освіту як на основі базової та повної загальної середньої освіти. Така структура унеможливлює чітке визначення кількості годин на вивчення окремих розділів, проте завдання, запропоновані для організації самостійної позааудиторної роботи студентів, та інтеграція з іншими дисциплінами допоможе засвоїти матеріал курсу медіаграмотності.

Досить перспективною є реалізація медіаосвітніх завдань під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням).

У пояснювальній записці до навчальної програми «Медіаграмота в педагогічних училищах і коледжах» окреслено мету курсу – формування основ аудіовізуальної грамотності студентів. Інтеграція окремих тем медіаграмотності й тем дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сприяє реалізації завдань, підпорядкованих цій меті:

- критично мислити й аналізувати медіатексти різних форм і жанрів;
- формувати культуру дослідження медіаповідомлень;
- розуміти історичний, економічний, художній, мистецький, правовий та інші контексти повідомлень;
- розуміти специфіку інформації, поданої в різних повідомленнях на одну й ту ж тему;
- виявляти, хто має користь від певних медіаповідомлень;
- уміти обирати засіб і форму медіа для створення власних медіатекстів.

Інтеграція не передбачає надання студентам готових оцінних суджень чи точних зразків або форм роботи. Навпаки, актуалізується дослідницький підхід до медіа як важливого сегмента сучасної культури, критичне мислення студентів, здатність розв’язувати комплексні завдання.

Під час вивчення тем змістового модуля «Професійна комунікація» з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (навчальна програма МОН України № 259 від 29 березня 2010 року) доречно інтегрувати такі теми (табл.1):

Таблиця 1

Інтеграція тем із дисциплін “Українська мова (за професійним спрямуванням)” та “Медіаграмота в педагогічних училищах і коледжах”

	Українська мова (за професійним спрямуванням)	Медіаграмота в педагогічних училищах і коледжах
	Змістовий модуль 1. Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування	
1	Державна мова – мова професійного спілкування	Роль медіа у формуванні сучасної картини світу
2	Основи культури української мови	Нові медіа. Цифрові, комп’ютерні, інформаційні, мережеві технології і

		комунікації
3	Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	Нові медіа. Цифрові, комп'ютерні, інформаційні, мережеві технології і комунікації
	Змістовий модуль 2. Професійна комунікація	
1	Спілкування як інструмент професійної діяльності	Комунікація як засіб спілкування та обміну інформацією
2	Риторика і мистецтво презентації	Що таке медіа (мас-медіа). Види медіа
3	Культура усного фахового спілкування	Реклама
4	Форми колективного обговорення професійних проблем	Загальний план аналізу медіатексту (орієнтовний)
5	Ділові папери	

Опрацьовуючи тему *«Державна мова – мова професійного спілкування»*, не можна оминути питання мовного законодавства і мовної політики в Україні, а відтак – питання двомовності на рівні офіційному, що й досі приховано, підтримується Законом «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI, прийнятим Верховною Радою України ще 31 липня 2012 року.

Варто згадати, що в грудні 2016 року п'ятдесят сім народних депутатів України звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 року № 5029–VI. Цей процес було висвітлено в різних медіа. Тому завдання для самостійної роботи з медіаграмоти – знайти текст закону й інформацію про цю подію в різних мас-медіа (візуальних, аудіальних, аудіовізуальних), порівняти способи передавання інформації, а також її зміст, беручи до уваги, хто є власником медіа. Текстовий матеріал можна проаналізувати за посередництвом створених словесних хмар (наприклад, за допомогою сайту www.wordle). На основі критичного аналізу різних медіаповідомлень студенти, об'єднані в кілька груп, створюють перші шпальти регіональних періодичних видань (вибравши конкретне місто й конкретний день), зміст яких продемонстрував би розуміння ними події і впливав на суспільну свідомість певної цільової аудиторії. Визначення «мас-медіа» доречно з'ясувати на занятті, щоб уникнути різних тлумачень. Завдання такої інтеграції – ознайомити студентів із видами медіа, їх функціями, класифікацією за способом передавання інформації і каналами сприйняття; із системою медіа в Україні та їх власниками; можливістю медіа впливати на суспільну свідомість і формувати сучасну картину світу.

Тема *«Основи культури української мови»* охоплює з-поміж іншого й визначення ролі словників у професійному мовленні й підвищенні мовної культури. Тому її можна інтегрувати з темою «Нові медіа. Цифрові, комп'ютерні, інформаційні, мережеві технології і комунікації» в аспекті вивчення специфіки інтернет-медіа, зокрема онлайн порталів, які містять різні типи словників. Також варто наголосити на тому, що словники як друковані видання також є медіа; схарактеризувати особливості такого типу медіа. Опрацьовуючи матеріал, що стосується мовного, мовленнєвого і спілкувального етикету, доречно дати завдання для самостійного опрацювання, пов'язане з аналізом дотримання чи недотримання норм сучасної української літературної мови, аналізом уживання формул мовленнєвого й спілкувального етикету чи їх відсутністю або видозміною в соціальних мережах, причини цього. Попередньо студенти коротко аналізують специфіку нових медіа: веб 2.0 як інтерактивні інтернет-

спільноти, соціальні мережі, сайти обміну файлами, блоги, вікі. Мета інтеграції – ознайомлення із загальними тенденціями у сфері нових медіа, їх відмінністю від друкованих, особливостями комп'ютерних, інформаційних, цифрових мережевих комунікації.

Вивчення специфіки нових медій можна продовжити й під час опрацювання теми *«Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні»*, зокрема, з'ясовуючи, які інтернет-медіа є сферою домінування офіційно-ділового стилю, художнього, наукового, розмовного та ін. Мовний аналіз медіатекстів різних медій допомагає зрозуміти призначення кожного медіаресурсу, специфіку конструювання, визначити його цільову аудиторію.

Теми *«Спілкування як інструмент професійної діяльності»* (українська мова) і *«Комунікація як засіб спілкування та обміну інформацією»* (медіаграмота) мають багато спільного: вивчення засобів, видів, комунікації між людьми, функцій спілкування. Водночас матеріал про типи і форми професійного спілкування варто доповнити інформацією про масову комунікацію, її ознаки, специфіку таких каналів масової комунікації як періодична преса, радіомовлення, телебачення, інтернет-медіа. Оскільки «Спілкування як інструмент професійної діяльності» передбачає ознайомлення з основними законами спілкування, цікавим є завдання дослідити відповідність певним законам спілкування змісту медіаповідомлень у різних типах регіональних або національних мас-медіа (це може бути закон довіри до зрозумілих висловлювань, закон протягування критики, закон самовиникнення інформації, закон прискореного поширення негативної інформації тощо). Для організації такої роботи можна поділити студентів на групи, кожна з яких аналізуватиме один із каналів: пресу, радіомовлення, телебачення, інтернет-медіа. Такі ж завдання можна виконувати й для дослідження вияву ґендерних аспектів спілкування в мас-медіа.

Вивчення теми *«Риторика і мистецтво презентації»* інтегрується з темою «Що таке медіа (мас-медіа). Види медіа», оскільки передбачає ознайомлення студентів із походженням і розвитком риторики від ораторського мистецтва до науки про ефективні форми мовленнєвого впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей, про способи переконання у вірогідному чи можливому. Красномовство в давню епоху було єдиним способом переконання аудиторії чи впливу на неї, при цьому слухачі перебували в полі зору промовця (як правило, це збори). І результат такого переконання залежав виключно від риторичних здібностей і компетенції промовця, уміння аргументувати. Сучасні можливості впливу на аудиторію значно ширші, оскільки мас-медіа забезпечують одночасне передавання інформації чисельній аудиторії на значні відстані. Студенти можуть схарактеризувати особливості таких мас-медіа як каналів передавання інформації (друковані, аудіовізуальні, інтернет-медіа, аудіальні та інші, їх види), а також виокремити сучасні способи впливу на свідомість аудиторії (інформування, пропаганда, реклама, піар, мова ворожнечі), можливості недостовірного інформування через медіа (фейк, джинса, незбалансованість думок, ін.). Ще одним завданням є дослідження актуальності основних законів класичної риторики (концептуальний, мовленнєвий, закон моделювання аудиторії, стратегічний, тактичний, закон ефективної комунікації, системно-аналітичний закон) в сучасному медіапросторі. Такий підхід до поєднання тем сприяє усвідомленню студентами історичної обумовленості виникнення певних типів медіа, їх зв'язку з науково-технічним прогресом, а також допомагає об'єктивно сприймати нові медіа як органічний елемент сучасної культури.

Друга частина згадуваної теми з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» передбачає ознайомлення студентів із правилами і засобами створення презентації як різновиду публічного мовлення, з'ясування мовленнєвих, стилістичних і

комунікативних принципів їх. Студенти вчаться створювати різні за метою типи презентацій: інформативну, демонстративну, спонукальну, презентацію-тренінг. Закономірно, що для цього можна послуговуватися інформацією з різних медій, залежно від мети використання медіаповідомлення, його специфіки, достовірності й доречності використання певного контенту.

Ще одним невід'ємним елементом нашого сьогодення є реклама як спосіб переконання аудиторії та спонукання її до певних дій (залежно від типу). Важливо, щоб студенти розуміли сутність реклами як інформації, що поширюється з метою отримання прибутку чи популяризації чогось, а також усвідомлювали, що реклама – це основне джерело прибутку мас-медіа. Окремі аспекти теми «Реклама» (яка, є досить широкою, а тому може поєднуватися з багатьма темами мовного курсу) можна інтегрувати з темою *«Культура усного фахового спілкування»*, яка передбачає, з-поміж іншого, вивчення способів впливу на людей під час спілкування, правил поведінки під час співбесіди з роботодавцем. Студентам можна запропонувати, наприклад, створити комерційну і соціальну рекламу приватної початкової школи (використовуючи різний медіаматеріал), а також аргументовано вибрати ті типи регіональних медіа, через які варто цю рекламу поширювати. У процесі виконання таких робіт студенти з'ясовують, яка інформація про навчальний заклад зазначеного типу є важливою з позиції потенційного споживача послуг, а також – які саме риси працівників є затребуваними за таких умов. Варто також повторити правила розміщення реклами в мас-медіа, риси власне реклами й реклами прихованої, навчити знаходити приховану рекламу.

Тему *«Форми колективного обговорення професійних проблем»* можна інтегрувати з темою «Загальний план аналізу медіатексту». Зокрема, опрацювавши правила проведення різних видів дискусій, дати завдання проаналізувати такі аспекти телепрограми у стилі ток-шоу і дебатів: які соціальні групи чи проблеми обговорюються; які політичні й соціальні тенденції віддзеркалені; наявність симпатій чи антипатій авторів; наявність прихованого підтексту, неправдивої чи викривленої інформації; ключові епізоди, їхня спрямованість; власне ставлення до передачі. Доречно також схарактеризувати медіаінформацію за такими показниками: категорія медіа (жанр медіа); агентство медіа (автор і замовник, позиції авторів); технології створення медіаповідомлення, мова; цільова аудиторія.

Наше дослідження лише окреслює можливості інтеграції окремих тем, не претендуючи на вичерпність і повну адаптацію навчальних програм з обох курсів. Воно базується результатах упровадження такої інтеграції в умовах навчального процесу в Луцькому педагогічному коледжі, зокрема під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студентами напряму підготовки «Початкова освіта», освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр.

Для підтвердження ефективності інтеграції зазначених тем з метою підвищення медіаграмотності було здійснено опитування серед студентів (48 осіб) до і після проведення інтегрованих занять за таким переліком запитань:

1. Які види медіа ви знаєте?
2. Назвіть власників медіа України.
3. Які є способи подання недостовірної інформації в медіа?
4. Які є шляхи впливу медіа на свідомість людини?

Розподіл відповідей на перше запитання до і після занять на діаграмі відображено так (верхній графік – відповіді після проведення занять) (рис.1).

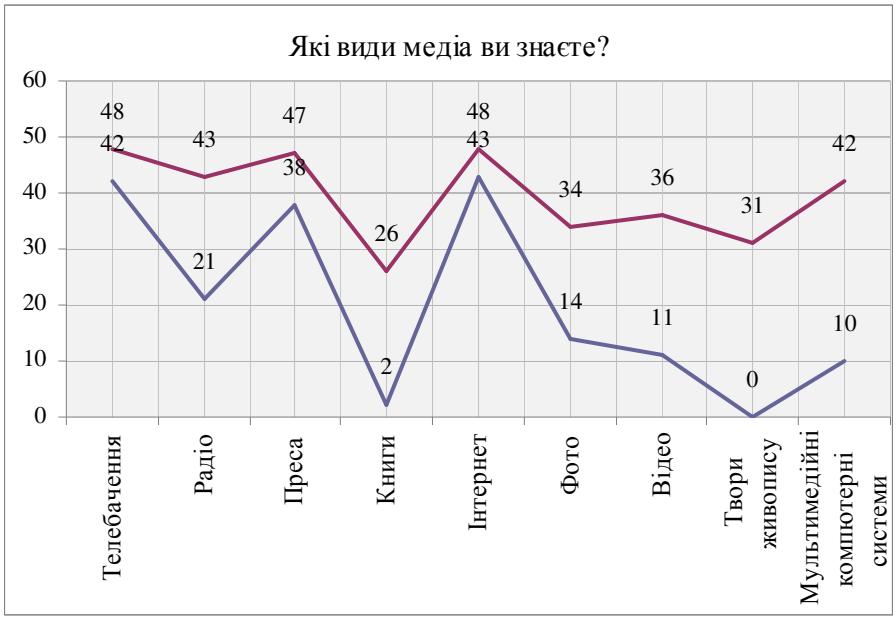

Рис. 1. Знання видів медіа

Якщо до проведення інтегрованих занять студенти називали тільки кілька власників українських медіа (Р. Ахметов, І. Коломойський, П. Порошенко), багато респондентів вибрали відповідь «не знаю», то після занять цей розподіл змінився, що відображено на діаграмі (верхній показник – відповіді після проведення занять) (рис. 2).

Рис. 2. Власники медіа України

По-різному розподілилися й відповіді на запитання про види недостовірної інформації в медіа (верхній показник – після проведення занять) (рис. 3).

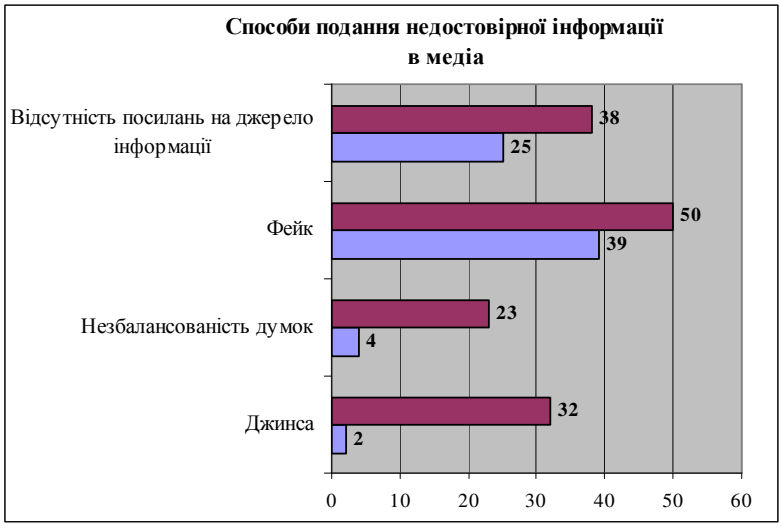

Рис. 3. Знання способів подання недостовірної інформації в медіа

Відповідно до опитування помітним є розширення розуміння студентами шляхів впливу медіа на свідомість людини (верхній показник – після проведення занять) (рис. 4).

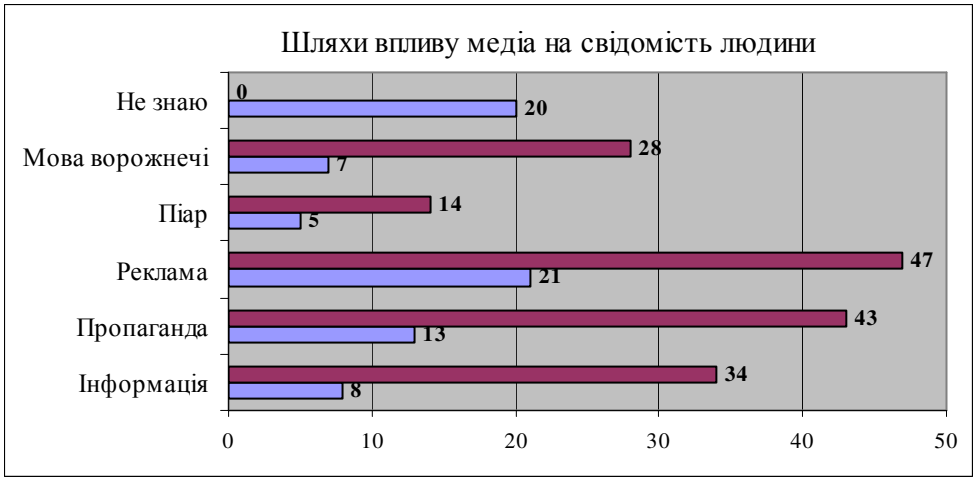

Рис. 4. Знання шляхів упливу медіа на свідомість людини

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати дослідження свідчать, що інтеграція медіаграмотності з дисципліною «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сприяє формуванню в студентів навичок орієнтуватися в медійному потоці, розуміти специфіку медіа як каналів передавання інформації, що мають власників, авторів, репрезентують навколишнє середовище певній аудиторії, використовуючи різні способи досягнення ефекту впливу на неї.

Використання на практичних заняттях завдань, що передбачають роботу з різними видами медіа (друкованими, аудіовізуальними, інтернет-медіа, аудіальними), сприяє, з одного боку, формуванню вміння критично сприймати й оцінювати медіатексти різних форм і жанрів, а з іншого, – робить навчальний процес більш цікавим і продуктивним.

Створення власних медіаматеріалів сприяє усвідомленню студентами специфіки такої продукції, виробленню практичних умінь компонувати матеріал відповідно до стратегічної мети. У процесі такої діяльності студенти засвоюють інформацію про сучасні способи впливу на свідомість аудиторії (інформування, пропаганда, реклама, піар, мова ворожнечі), про можливості недостовірного інформування через медіа, вчаться розрізняти власне рекламу й рекламу приховану.

Ознайомлення із системою медіа в Україні та їх власниками має на меті виховання критичного сприйняття інформації з урахуванням можливості медіа впливати на суспільну свідомість.

Результати опитування свідчать, що інтеграція окремих тем медіаграмоти й української мови (за професійним спрямуванням) сприяє формуванню у студентів умінь характеризувати медіаінформацію з урахуванням категорії медіа, інтересів агентства медіа, технологій створення медіаповідомлення, цільової аудиторії. Це допомагає унеможливити деструктивний вплив і маніпулювання свідомістю за посередництвом медіаінформації, усвідомлювати репрезентаційну природу медіа. У широкому розумінні інтеграція медіаосвіти й гуманітарних дисциплін є превентивним засобом в умовах сучасних інформаційних інтервенцій і смислових воєн.

Отже, перспективною формою функціонування медіаосвіти в українському освітньому просторі є її інтеграція з гуманітарними дисциплінами, передбаченими навчальними планами підготовки бакалаврів педагогічного та інших напрямів.

Подальшого вивчення потребує можливість інтеграції медіаграмотності з наступними змістовими модулями дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» та іншими гуманітарними дисциплінами, передбаченими навчальним планом для підготовки бакалаврів педагогічної галузі. Зокрема, у вищих педагогічних навчальних закладах доречною є інтеграція медіаграмотності й методик навчання освітніх галузей з метою подальшого навчання школярів роботі з інформаційними ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Х. Ортега-і-Гасет, "Бунт мас", у *Вибрані твори*, Хосе Ортега-і-Гасет, пер. з ісп., Київ, Україна: Основи, 1994, с. 15-139.

[2] І. Л. Михайлин, *Журналістська освіта і наука*. Суми, Україна: Університетська книга, 2009.

[3] Г. Почепцов, *Мерлін, Супермен і Гаррі Потер: конструювання нематеріального в масовій культурі*. Київ, Україна: Спадщина, 2013.

[4] Г. Почепцов, *Смисли і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах*. Київ, Україна: ВД "Києво-Могилянська академія", 2016.

[5] L. A. Masterman, Teaching the Media. London, UK: Comedia Press, 1998.

[6] R. Kybey, "Obstacles to the Development of Media Education in the United States", *Journal of Communication*, Winter, p. 58-69, 1998.

[7] А. В. Федоров, *Медиаобразование: история, теория и методика*. Ростов, Россия: ЦВВР, 2001.

[8] И. В. Жилавская, *Медиаобразование молодежной аудитории*. Томск, Россия: ТИИТ, 2009.

[9] И. А. Фатеева, *Медиаобразование: теоретические основы и опыт реализации*. Челябинск, Россия: Издательство Челябинского государственного университета, 2007.

[10] Р. О. Бабій, «Аналіз підходів до визначення понять "медіаосвіта", "медіаграмотність", "медіапедагогіка"», *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, № 1, с. 11-14, 2013.

[11] М. Дорош, «Війна – зоряний час для медіаосвіти?», *Медіаосвіта* [Електронний ресурс]. Доступно: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/viyna_zoryaniy_chas_dlya_mediaosviti/ Дата звернення: травень, 19, 2017.

[12] В. Ф. Іванов, та О. В. Волошенюк, *Медіаосвіта та медіаграмотність*, В. В. Різун, Наук. ред. Київ, Україна: Центр вільної преси, 2012.

[13] Н. Габор, «Медіа-освіта по-.., або замість післямови", у *Медіа-атака*, Н. Габор, Ред. Львів, Україна: Інститут екології масовоі інформації, Медіа-центр "Нова журналістика", 2002, с. 49-52.
[14] А. Литвин, та В Робак, "Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки", *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка*, № 3, с. 31-37, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_3_8. Дата звернення: травень, 19, 2017.
[15] Г. В. Онкович "Медіаосвіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку", *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*, № 21, с. 235-239, 2010.
[16] І. М. Чемерис, "Аналіз та можливості використання англомовних медіаосвітніх Сайтів у процесі формування медіакомпетентності студенства", *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, вип. № 2, с. 129-134, 2016.
[17] Б. В. Потятиник, *Медіа : ключі до розуміння*. Львів, Україна: Паіс, 2004.
[18] Г. Почепцов, *Сучасні інформаційні війни*, Київ, Україна: ВД "Києво-Могилянська академія", 2015; Г. Почепцов Г. *Смисли і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах*. Київ, Україна: ВД "Києво-Могилянська академія", 2016.
[19] Великий тлумачний словник сучасної української мови, В. Т. Бусел, уклад. і гол. ред. Київ, Україна: Перун, 2009.
[20] А. В. Федоров, *Медиаобразование в зарубежных странах*. Таганрог, Россия: Издательство Кучма, 2003.
[21] В. Іванов, О. Волошенюк, та Л. Кульчицька, *Медіаосвіта та медіаграмотність*. Київ, Україна: Центр Вільної преси АУП, 2011.
[22] Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. Доступно: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/. Дата звернення: травень, 19, 2017.
[23] В. В. Літостанський, В. Ф. Іванов, Т. В. Іванова, О. В. Волошенюк, В. І. Даниленко, та В. П. Мележик, *Медіаграмота в педагогічних училищах і коледжах : навчальна програма для студентів, які здобувають неповну вищу освіту на основі базової та повної загальної середньої освіти*. Київ, Україна, 2014. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.aup.com.ua/ml/Prog_kolleg.pdf. Дата звернення: травень, 19, 2017.
[24] Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, та О. Мокрогуз, *Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства*, В. Іванов, О. Волошенюк, Ред. Київ, Україна: Центр вільної преси, АУП, 2016.
[25] *Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін*, В. Іванов, О. Волошенюк, О. Мокрогуз, Ред. Київ, Україна: Центр вільної преси, АУП, 2016.
[26] С. Шейбе, Ф. Рогоу, *Медіаграмотність*, С. Дьома, Пер. з англ. Київ, Україна: Центр вільної преси, АУП, 2014.

Матеріал надійшов до редакції 24.05.2017 р.

ИНТЕГРАЦИЯ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ В ОБУЧЕНИЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА (ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО НАПРАВЛЕНИЯ) БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

Деркач Лариса Николаевна
кандидат филологических наук доцент кафедры социальных коммуникаций
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки г. Луцк, Украина
ORCID ID 0000-0002-3607-3119
lesja76@ukr.net

Аннотация. В статье идет речь о возможностях интеграции отдельных тем медиаграмотности с темами предмета «Украинский язык (профессионального направления)», предусмотренного учебными планами подготовки бакалавров. Исследовано эффективность такой интеграции в аспекте формирования у студентов умений ориентироваться в медийном потоке. Проанализировано разные возможности использования некоторых медиаобразовательных тем (практические занятия, задания для самостоятельной работы) во время изучения украинского языка. Проверено действенность интеграции в аспекте формирования у студентов культуры исследования медиасообщений, понимания контекста медиасообщений и умения определять, кто имеет корысть от них.

Результаты исследования показывают, что интеграция медиаграмотности с предметом «Украинский язык (профессионального направления)» способствует формированию у студентов умений осмысливать репрезентационную природу медиа, предупреждая деструктивное влияние и манипулирование сознанием за посредничеством медиаинформации.

Ключевые слова: медиа; медиапространство; медиакоммуникация; медиаграмотность; медиаобразование; интеграция; медиаматериал; медиаграмота.

INTEGRATION OF MEANS OF MEDIA EDUCATION IN TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE (FOR PROFESSIONAL DIRECTION) TO FUTURE TEACHERS

Larysa M. Derkach
PhD, Associate Professor of Social Communications East European
Lesya Ukrainka National University, Lutsk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-3607-3119
lesja76@ukr.net

Abstract. The article considers possibilities of integration of some Media Literacy topics with the Ukrainian Language curriculum topics (the Ukrainian Language is viewed here as an academic discipline for professional direction). Different possibilities of the use of certain Media Literacy topics during the Ukrainian Language classes are analyzed. Efficiency of such integration is investigated. It is proved that due to integration students learn skills that help them to understand and evaluate complex messages they receive from mass media, identify bias, misinformation and lies, and recognize what the media maker wants them to believe or do.
Research results show that integration of Media Literacy with the Ukrainian Language as an academic discipline facilitates better understanding of media messages and prevents manipulation of students' consciousness.

Keywords: media; media environment; media communication; media literacy; media education; integration; media material; media reading skills.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

[1] H. Ortega y Gasset, "*Rebelling of the masses", in Chosen works*, Hose Ortega y Gasset, trudged. from isp., Kyiv, Ukraine: Bases, 1994, p. 15-139 for translation (in Ukrainian).
[2] I. Myhajlyn, *Journalistic education and science*. Sumy, Ukraine: the University book, 2009 (in Ukrainian).
[3] G. Pochepcov, *Merlin, Superman and Harry Potter: constructing non-material in a mass culture*. Kyiv, Ukraine: Inheritance, 2013 (in Ukrainian).
[4] G. Pochepcov, *Senses and wars: Ukraine and Russia in informative and semantic wars*. Kyiv, Ukraine: "Kyievo-Mohylianska academy", 2016 (in Ukrainian).
[5] L. Masterman, *Teaching the Media*. London, UK: Comedia Press, 1998 (in English).
[6] R. Kybey, "Obstacles to the Development of Media Education in the United States", *Journal of Communication*, Winter, p. 58-69, 1998 (in English).
[7] A. Fedorov, *Media education : history, theory and methodology*. Rostov, Russia: CVVR, 2001 (in Russian).
[8] I. Zylavskaja, *Mediaformation of youth au*dience. Tomsk, Russia: TIIT, 2009 (in Russian).
[9] I. Fatejeva, *Mediaeducation: theoretical bases and experience of realization*. Chelyabinsk, Russia: publishing House of the Chelyabinsk state university, 2007 (in Russian).
[10] R. Babij, "*Analysis of going near determination of concepts "media education", "medialiteracy", "mediapedagogics*", Collection of scientific works of the Khmelnytsk institute of social technologies of University "Ukraine", № 1, p. 11-14, 2013 (in Ukrainian).

[11] M. Dorosh, "War star time for mediaeducation"?, *Mediaeducation* [online]. Available: http://osvita.mediasapiens.Ua/mediaprosvita/mediaosvita/viynazoryaniy chas dlya mediaosviti/ Accessed on: May, 19, 2017 (in Ukrainian).
[12] V. Ivanov, O. *Volosheniuk, Mediaeducation andmedialiteracy*, V. Rizun, Sciences. Editor, Kyiv, Ukraine: Center of the free press, 2012 (in Ukrainian).
[13] N. Gabor, "Mediaeducation po-, or instead of pastface", there is an *Media attack*, editor. Lviv, Ukraine: Institute of ecology of mass information, Media-center "New journalism", 2002, p. 49-52 (in Ukrainian).
[14] A. Lytvyn, V. Robak, "Task of media education in the context of upgrading of professional preparation", *Scientific messages of the Thermopile national pedagogical university of the name of Volodymyr Hnatjuk. Pedagogics, № 3, p. 31-37, 2013.* [online]. Available: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_3_8. Accessed on: May, 19, 2017 (in Ukrainian).
[15] G. Onkovych "Mediaeducation in Ukraine: the modern state and prospects of development", *Scientific announcer of the Volyn national university of the name of Lesia Ukrainka. Philological sciences*, № 21, p. 235-239, 2010 (in Ukrainian).
[16] I. Chemerys, "Analysis and possibilities of the use of English-language media educational Web-sites in the process of forming of mediacompetence of students", *Announcer of the Tcherkasy university. Pedagogical sciences*, № 2, p. 129-134, 2016 (in Ukrainian).
[17] B. Potiatynyk, *Medias: keys to understanding*. Lviv, Ukraine: Pais, 2004 (in Ukrainian).
[18] G. Pochepcov, *Modern informative wars*, Kyiv, Ukraine: "Kyievo-Mohylianska academy", 2015; Senses and wars: Ukraine and Russia in informative and semantic wars. Kyiv, Ukraine: "Kyievo-Mohylianska academy", 2016 (in Ukrainian).
[19] Large explanatory dictionary of modern Ukrainian, V. Busel, goal. Editor, Kyiv, Ukraine: Perun, 2009 (in Ukrainian).
[20] A. Fedorov, *Mediaeducation is in foreign countries*. Taganrog, Russia: publishing House Kuchma, 2003 (in Russian).
[21] V. Ivanov, O. Volosheniuk, L. Kulchycka, *Mediaeducation and medialiteracy*. Kyiv, Ukraine: Center of the Free press of AUP, 2011 (in Ukrainian).
[22] Conception of introduction of media education in Ukraine [online]. Available: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/. Accessed on: May, 19, 2017 (in Ukrainian).
[23] V. Lisostanskij, V. Ivanov, T. Ivanova, O. Volosheniuk, V. Danylenko, V. Malezyk, *Mediadeed in pedagogical schools and colleges* : on-line tutorial for students that get undergraduate education on the basis of base and complete universal middle education. Kyiv, Ukraine, 2014. [online]. Available: http://www.aup.com.ua/ml/Prog_kolleg.pdf. Accessed on: May, 19, 2017 (in Ukrainian).
[24] T. Bakka, O. Burim, O. Volosheniuk, R. Jevtushenko, T. Meleshchenko, O. Mokroguz, *Medialiteracy and critical thinking are on the lessons of social science*, Kyiv, Ukraine: Center of the Free press of AUP, 2016 (in Ukrainian).
[25] *Medialiteracy is on the lessons of public disciplines*, V. Ivanov, O. Volosheniuk, O. Mokroguz, editors, Kyiv, Ukraine: Center of the Free press of AUP, 2016 (in Ukrainian).
[26] C. Shejbe, F. Rogow, Media literacy, Kyiv, Ukraine: Center of the free press, AUP, 2014 (in Ukrainian).

(cc) BY-NC-SA

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.